

Nr 107

Fredagen den
23 mars 1984

Sammanträdet fredagen den 30 mars

Om åtgärder för att stimulera upprustning och ombyggnad av äldre vattenkraftverk

1983/84:107

Fredagen den 23 mars

Kl. 09.00

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 15 innevarande månad.

2 § Sammanträdet fredagen den 30 mars

Anf. 1 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Med ändring av den preliminära tidsplanen tar kammarens bordläggnings-sammanträde fredagen den 30 mars sin början kl. 14.00.

3 § Svar på interpellation 1983/84:107 om åtgärder för att stimulera till upprustning och ombyggnad av äldre vattenkraftverk

Anf. 2 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Ivar Franzén har frågat mig följande: Vilka åtgärder är regeringen beredd att vidta för att undanröja de negativa effekter vattenkraftsskatten har avseende genomförande av motiverad upprustning av äldre vattenkraftverk?

Statens energiverk har på regeringens uppdrag studerat bl. a. behovet av upprustning i äldre kraftverk. I sin nyligen avlämnade rapport pekar verket på att det framöver finns ett betydande behov av reinvesteringar i äldre vattenkraftverk. Behoven uppstår löpande och i takt med att de olika anläggningsdelarna i vattenkraftverken blir utslitna eller föråldrade. De svenska vattenkraftsanläggningarnas åldersstruktur gör att de stora volymerna reinvesteringar kommer först på sikt. En analys som verket har genomfört visar att det under vissa förutsättningar kan vara samhällsekonomiskt lönsamt att tidigarelägga en del av upprustningsåtgärderna. Frågor om bl. a. upprustning av äldre vattenkraftverk kommer att tas upp i den proposition om fortsatt vattenkraftsutbyggnad som förbereds inom industridepartementet. Jag är därför för dagen inte beredd att närmare redovisa vilka åtgärder som kan komma i fråga.

Fredagen den
23 mars 1984

*Om åtgärder för att
stimulera upp-
rustning och ombyggnad
av äldre vatten-
kraftverk*

Anf. 3 IVAR FRANZÉN (c):

Fru talman! Jag tackar energiministern för svaret, trots att det inte är ett svar på min fråga. Jag beklagar verkligen om energiministern på grund av kommande proposition anser sig förhindrad att föra en debatt i sakfrågan.

Om så skulle vara, får det orimliga konsekvenser. Nog måste varje regering vara beredd att redovisa en ståndpunkt i varje sakfråga. Speciellt rimligt måste detta vara när man haft sex veckor på sig att tänka över svaret.

Som jag redovisade i min interpellation har vattenkraftsskatten fått just de negativa effekter som centern förutsåg. Nog måste det vara i regeringens intresse att undanröja dessa uppenbara brister i skattens konstruktion. Om jag skulle ha fel på den punkten, så är det viktigt att få energiministerns besked därom.

Det finns möjligen flera sätt att avhjälpa bristerna, men det borde inte förhindra att vi i dag kunde föra en diskussion om principerna. Centerns förslag går i korthet ut på att helt avskrivna vattenkraftverk, som också har den bästa lönsamheten, skall betala full vattenkraftsskatt. Investeras nya pengar, så reduceras vattenkraftsskatten. Endast investeringar efter 1975 bör beaktas. Vi föreslog att vattenkraftsskatten skulle reduceras med ett belopp motsvarande 2 % av ej avskrivna investeringar. Detta innebär att skattefriheten uppnås när den oavskrivna investeringen uppgår till 1 kr. per kWh. Om investeringen är så hög som 2 kr. per kWh, vilket är vanligt vid nyanläggning, så uppnås skattefrihet dels för tillkommande produktion, dels för samma kvantitet äldre produktion. Detta innebär en mycket kraftig stimulans för såväl nyanläggning som omfattande reinvesteringar.

Jag förutsätter att energiministern trots pågående propositionsarbete kan ge synpunkter på detta förslag eller, ännu hellre, redovisa ett eget förslag.

Av det svar som energiministern lämnat på min interpellation får jag uppfattningen att energiministern underskattar behovet av uppbyggnad och ombyggnad av befintliga vattenkraftverk. Av energiverkets utredning framgår klart att om motiverad uppbyggnad kommer till stånd så betyder det mer för sysselsättningen inom industrin än planerad nybyggnad.

Det finns alltså en rad goda skäl för att snabbt åstadkomma en stimulans för dessa åtgärder. Några exempel på sådana skäl är:

1. Vi kommer sannolikt under de närmaste åren att ha god tillgång på elström. Den avställning som krävs under uppbyggnadstiden kan göras utan att dyr alternativproduktion av elström behöver tillgripas.

2. Vi behöver öka sysselsättningen.

3. Industrin behöver ökad leveransvolym för att bibehålla kompetens och kapacitet. Det är troligen så att ökade reinvesteringar kommer att få avgörande betydelse för denna del av industrins bestånd och utveckling.

4. Kärnkraftsavvecklingen underlättas om vi innan den är aktuell har sett till att befintliga vattenkraftverk är moderna och högeffektiva.

Det är också angeläget att göra vattenkraftsskatten mera rättvis. Skatten bör utgå efter bärkraft, och det är en principiell uppfattning som jag hoppas att energiministern delar med mig. Om inte så är fallet, vill jag gärna ha ett klart besked om det.

Fru talman! Jag framställde denna interpellation för att få till stånd ett konstruktivt meningsutbyte i vad jag bedömer som en viktig fråga. Min förhoppning är, trots energiministerns ofullständiga svar, att det skall bli så. Jag avvaktar därför med stort intresse hur energiministern skall besvara eller kommentera de tre frågor jag nu har ställt.

Anf. 4 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Det är helt i enlighet med en av de grundläggande reglerna för vårt parlamentariska system att vi inte medan beredningsarbetet pågår i en viktig fråga diskuterar de förslag som är föremål för beredning i regeringskansliet. Detta är regler som de borgerliga regeringarna på sin tid självfallet följde och som vi lika självfallet respekterade under de föregående sex åren. Därför hoppas jag att Ivar Franzén förstår att jag inte kan gå in på en diskussion i sakfrågorna om vilka förslag på det här området som f. n. diskuteras i regeringskansliet. Jag kunde naturligtvis ha väntat ytterligare någon tid med att besvara interpellationen, och då hade vi kunnat föra en sådan här debatt – det är det alternativ jag kunde ha valt.

Sedan vill jag gärna säga att jag undvek att direkt gå i polemik i frågan om vattenkraftsskatten, av det skälet att Ivar Franzén har hängt upp hela frågan om möjligheterna till reinvesteringar, reparationer osv. i äldre vattenkraftverk på frågan om vattenkraftsskatten. Enligt min och regeringens mening är inte den frågan den ensamt avgörande. Dels fanns det faktiskt inte något omfattande reinvesteringsprogram som stoppades när vattenkraftsskatten infördes. Ivar Franzén ger en alldeles felaktig beskrivning av saken. Dels är det en mängd olika åtgärder som kan och bör diskuteras om man vill få till stånd ett omfattande reinvesteringsprogram för de äldre vattenkraftverken.

Det var faktiskt den nuvarande regeringen och jag själv som gav uppdraget till energiverket att inför den nu aktuella propositionen utreda förutsättningarna för omfattande reinvesteringar i de äldre vattenkraftverken i syfte att förbättra dem och energiförsörjningen och i syfte att skapa sysselsättning samt bevara kompetensen i den tillverkande industrin. Det är på vårt uppdrag, inför propositionsarbetet, som de undersökningarna har gjorts.

Jag talar i mitt svar om att frågan om upprustning av de äldre vattenkraftverken skall behandlas i den kommande propositionen. Det är ett sätt att säga att vi betraktar frågan som betydelsefull. Men vi överväger, Ivar Franzén, en rad olika åtgärder som är viktiga för att återinvesteringar skall komma till stånd – åtgärder som i sig faktiskt skulle ha kunnat vidtas i ett tidigare skede och som inte alls har ett samband med eller är beroende av frågan om vattenkraftsskatten.

Ivar Franzén vet att vi har sagt att vi skall förelägga riksdagen en proposition i sådan tid att den kan behandlas under vårsessionen. Därav kan Ivar Franzén dra slutsatsen att det inte dröjer särskilt länge innan fakta kommer på bordet.

Nr 107

Fredagen den
23 mars 1984

*Om åtgärder för att
stimulera upprust-
ning och ombygg-
nad av äldre vatten-
kraftverk*

Anf. 5 IVAR FRANZÉN (c):

Fru talman! Jag vill gärna betyga energiministern att jag har full respekt för att vi i dag inte kan diskutera detaljer. Jag försökte emellertid mycket klart markera att det finns vissa grundläggande principer som energiministern knappast borde vara förhindrad att här diskutera. Energiministern borde också kunna ge svar på följande frågor:

Är det angeläget att undanröja de uppenbara brister som finns i nuvarande vattenkraftskonstruktion? Är principerna för det alternativa förslag som vi lade fram hösten 1982 intressanta eller inte? Gäller fortfarande principen skatt efter bärkraft? Jag har den bestämda uppfattningen att socialdemokraterna i varje fall tidigare har företrätt den principen.

Energiministerns svar på dessa frågor ger i och för sig klart besked om färdriktningen när det gäller de åtgärder som regeringen så småningom kommer att föreslå, men det är väl ändå inte principerna utan mera detaljerna som skall komma fram ur principerna som är under beredning.

Jag har aldrig påstått att vattenkraftsskatten skulle vara det allena saliggörande för att få till stånd en angelägen och nödvändig upprustning av befintliga vattenkraftverk. Jag har hävdad att den är en viktig del. Jag har emellertid också hävdad att den har utgjort ett hinder när det gäller att få till stånd upprustning och reinvesteringar. Vi plockar genom vattenkraftsskatten ändå bort en del av lönsamheten hos vattenkraften. Vi gör det på ett sådant sätt att det slår lika hårt i de fall där det hade varit angeläget att använda dessa pengar just för återinvesteringar. Vi har alltså inte på något sätt styrt dessa pengar till de områden där det finns lönsamhet och där det samtidigt finns ett minimalt behov av upprustning. Man kan också, som jag föreslår, i de fall där upprustningen utförs få en kompensation för de tunga åren, som alltid följer just när upprustningen är nygjord.

Det finns alltså ett minimum av vilja att leva upp till den målsättning som socialdemokraterna så markant angav när skatten infördes, dvs. att det skulle vara en vinstskatt, t. o. m. en övervinstskatt. Detta borde göra det otroligt angeläget för socialdemokraterna att söka hitta någonting i den stilen som vi har föreslagit – gärna någonting som är bättre. Det finns säkerligen möjligheter till det. Ni har ju helt andra förutsättningar att utreda och analysera än vi har i opposition.

Jag förstår att vi inte kommer så mycket längre, men eftersom jag har ställt mina frågor på ett sådant sätt att ett uteblivet svar också innebär ett svar, har jag möjlighet att, om energiministern inte vill svara ytterligare, dra vissa slutsatser som jag hoppas skall vara riktiga.

Anf. 6 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Ivar Franzéns ivriga försök att locka mig att skvallra kommer nog inte att lyckas i dag. Låt mig bara markera att man naturligtvis inte kan diskutera detaljer utan att också diskutera principer. Jag tillbakavisar bestämt än en gång att vattenkraftsskatten i sig skulle ha förhindrat ett omfattande reinvesteringsprogram på detta område. Vi överväger nu ett

omfattande paket av åtgärder för att få till stånd insatser. Jag tror att Ivar Franzén, när han får se vårt förslag, också kommer att inse att verkligheten och möjligheterna att utträta någonting är betjänta av att man prövar alla tänkbara utvägar att främja de önskvärda åtgärder som jag tror vi är överens om.

Anf. 7 IVAR FRANZÉN (c):

Fru talman! På en punkt tror jag att energiministern och jag av ideologiska skäl drar litet olika slutsatser. Energiministern talar om ett omfattande program och säger att det programmet inte skulle ha förhindrats av vattenkraftsskatten. Vad jag hela tiden talar om är att man skall ge de förutsättningar som gör att den enskilde ägaren, Vattenfall, finner det förenligt med sina intressen – de företagsekonomiska – att här vidta en upprustning i en omfattning som också ligger i samhällsintresset. Det är inte fråga om en omfattande planhushållning, utan det är fråga om att skapa de miljöer som krävs för de initiativ som vi, som ger ramarna för verksamheten, vill få till stånd.

Jag tror att det är på denna punkt som vi har litet svårt att komma fram till de gemensamma synpunkterna. Det är de facto så – och här är jag ungefär lika bestämd i min uppfattning som energiministern är i fråga om motsatsen – att vattenkraftsskatten har försämrat miljön för denna typ av investeringar. Detta har sysselsättningen i landet lidit av. Det innebär också att man inom den mycket förnämliga industri som vi har på detta område i dag är mycket oroad, och där har vattenkraftsskatten en mycket stor del av skulden.

Jag väntar givetvis med stor spänning på de som jag hoppas mycket goda förslag som skall ligga i den kommande propositionen.

Anf. 8 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Det var en överraskande passiv attityd som Ivar Franzén nu demonstrerade. Den är i och för sig inte förvånande när det gäller en borgerlig inställning, men jag hade uppfattat saken så, att Ivar Franzén var intresserad av pådrivande åtgärder på det här området. Jag hoppas att denna attityd inte innebär att Ivar Franzén och hans parti kommer att motsätta sig ett program som syftar till att systematiskt driva på utvecklingen på det här området.

Anf. 9 IVAR FRANZÉN (c):

Fru talman! Detta är ytterligare ett bevis för den skillnad som trots allt finns då det gäller den ideologiska inställningen. Jag ser just dynamiken i det *enskilda* initiativet och den *enskilda* förmågan att utnyttja de förutsättningar som vi som beslutsfattare kan ge för en viss verksamhet.

Jag tror, energiministern, att vi når betydligt längre om vi skapar de miljöer som jag talade om för verksamheten än om vi försöker oss på att planhushålla.

Men det är väl knappast meningen med den här debatten att vi skall

försöka förändra varandras ideologiska inställning. Därför anser jag att några fler inlägg kanske inte är så särskilt meningsfulla.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1983/84:89 om ifrågasatt export av plutonium

Anf. 10 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Oswald Söderqvist har i interpellation frågat mig följande:

1. Hur stor del av bränsletillförseln till de svenska reaktorerna kontrolleras av USA?
2. Kan USA begära att få återköpa det plutonium som utvinns från svenskt använt kärnbränsle i de fall bränslet ursprungligen levererats från USA?
3. Avser regeringen att ge klartecken för export av det ovannämnda plutoniet, om USA tillåter det?
4. Innebär ett sådant beslut att fortsatt svensk export av plutonium, t. ex. utvunnet från de använda bränsleelement som nu finns i Windscale och La Hague, är planerad?

Innan jag går in på de direkta frågorna, vill jag lämna några bakgrundsfakta i en frågeställning som Oswald Söderqvist har tagit upp inledningsvis. Statens kärnkraftinspektion behandlar f. n. en ansökan av Studsvik Energiteknik AB om tillstånd att föra ut 3 302 g plutonium till ett företag i Belgien. Av partiet är 2 548 g utvunnet genom upparbetning i Belgien av bränsle med svenskt ursprung, använt i Ågestareaktorn. Därutöver gäller ansökningen 273 g plutonium som ursprungligen har köpts i Storbritannien för forskningsändamål och 481 g som har köpts från USA. I inget av dessa fall rör det sig om försäljning av plutonium som härrör från bränslecykeln i det nuvarande reaktorprogrammet. Det nu aktuella ärendet kan inte ses som början på ett nytt mönster. Det handlar i stället om avslutningen av en tidigare epok i den svenska kärntechnikens historia.

Jag går nu över till de frågor som Oswald Söderqvist har ställt.

Beträffande den svenska kärnbränsleförsörjningens beroende av USA vill jag svara följande. Försörjningen grundas på inköp av naturligt uran, konvertering av naturligt uran till uranhexafluorid, anrikning och tillverkning av bränsleelement. I dessa led har USA inflytande av betydelse bara över tillgången på anrikningstjänster. Fram till år 1983 försörjde USA elva reaktorer med anrikningstjänster och Sovjetunionen en, nämligen Oskarshamn 3. Under åren 1984 och 1985 ersätts försörjningen av en Barsebäcksreaktor från USA med anrikning i Frankrike. Under perioden 1986–1990 är fördelningen den, att anrikningen sker för sju reaktorer i USA, för en i Sovjetunionen och för fyra i Frankrike genom Eurodifs italienska delägare.

USA kan inte påfordra att få återköpa plutonium som eventuellt utvinns från svenskt använt kärnbränsle, även om bränslet ursprungligen levererats

*Om ifrågasatt
export av
plutonium*

från eller t. ex. anrikats i USA. Däremot krävs för utförsel av bl. a. plutonium till ett tredje land att detta land, eller en grupp av länder som detta land tillhör, har ett kontrollavtal med USA eller garanterar användningen för fredligt bruk under godtagbar internationell kontroll. Överföringen skall vidare i förväg godkännas av USA. Även enligt det nya kontrollavtal mellan Sverige och USA på kärnenergiområdet, som väntas träda i kraft i en nära framtid, krävs för utförsel från Sverige av bl. a. plutonium ett motsvarande godkännande från USA:s sida.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att det i förarbetena till den nya lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet uttalas att den hanteringsmetod för använt kärnbränsle som bör ses som ett förstahandsalternativ är direktdeponering. Vid denna hanteringsmetod har Sverige full bestämmanderätt över materialen i bränslecykelns slutsteg.

I fråga om plutonium krävs enligt lag alltid tillstånd för utförsel.

I syfte att underbygga beslut om hantering av det plutonium av svenskt ursprung, som eventuellt kan komma att bli aktuellt, studeras inom regeringskansliet olika hanteringsalternativ med hänsyn till bl. a. säkerhetsfrågor och internationell kontroll. Regeringen kommer inte att medge utförsel av enstaka kvantiteter av separerat plutonium, innan dessa studier är genomförda och slutsatser av dem har kunnat dras. Regeringens principiella inställning är att Sverige självt bör ta ansvar för alla restprodukter från kärnteknisk verksamhet.

Beträffande Oswald Söderqvists sista fråga är svaret att det inte finns några planer på försäljning av plutonium som kan komma att utvinnas från bränsle som i dag finns i utländska uppberedningsanläggningar.

Anf. 11 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! Jag tackar energiministern för svaret på min interpellation. Jag vill gärna säga att jag finner svaret mycket klarläggande och att det är ett bra interpellationssvar, som ger raka besked på de frågor jag har ställt. Jag tror att det är bra att det vi sagt nu blivit sagt ytterligare en gång, så att det inte kan råda några missförstånd om vad den svenska regeringen avser i dessa frågor.

Energiministern säger att det handlar om en avslutning av en tidigare epok i den svenska kärnteknikens historia. Det är alldeles utmärkt, om det är på det sättet. Vi har således varit inriktade också på handel med plutonium, och det är ju bra om vi i fortsättningen inte kommer att vara det utan att, som det sägs i svaret, sådana frågor verkligen kommer att prövas noggrant. Jag vill återkomma till detta litet senare.

Beträffande försörjningen med kärnbränsle till våra reaktorer har det länge varit känt att vårt beroende av USA varit oerhört stort. I svaret sägs att USA har inflytande "bara över tillgången på anrikningstjänster". Det är naturligtvis korrekt i och för sig, men det blir fel i alla fall, för om USA har kontroll över anrikningen, så är det inte "bara". Det är inte "bara", om vi är beroende av USA när det gäller anrikning. Utan de tjänsterna kan vi nämligen inte göra någonting – vi kan inte tillverka några bränsleelement i

*Om ifrågasatt
export av
plutonium*

vår fabrik i Västerås, om vi inte har anrikat uran. Och vi kan inte anrika själva. De andra leden i kedjan är ointressanta, om man är beroende av ett led, för de olika leden hänger ihop. Jag tycker alltså att detta är ett sätt att förringa problematiken. Har man inte full kontroll över bränslekedjan, så är man beroende, och det är inte "bara".

Vi har alltså delvis varit beroende av USA ända fram till nu, vilket framgår av texten i svaret. Det är bra att det nu blir en viss differentiering, även om det är fråga om ett delvis nytt beroende – ett beroende av Frankrike. Det är enligt min uppfattning i och för sig inte särskilt roligt att komma i beroende av Frankrike i stället för av USA när det gäller anrikningstjänster. Allt samarbete med den staten, som har omfattande kärnreaktor- och kärnvapenprogram m. m., är – åtminstone ur min och även många andras synvinkel – minst sagt suspekt.

Jag tar fasta på energiministerns uttalande här, att det ökade utbytet med Frankrike också när det gäller anrikningstjänster inte kommer att leda till någon export av plutonium som utvinns från bränsle och som har exporterats till La Hague. I så fall är jag mycket nöjd.

Vad man på nytt kan aktualisera beträffande den nya kärnenergilagern, som alla mycket väl känner till, är följande fråga: Om ett land självt inte skall utvinna plutonium och inte avser att sälja plutonium utan att först ha gjort en långtgående prövning, varför skall man då upparbeta plutonium? Den frågan är fortfarande obesvarad. På den punkten är interpellationssvaret oklart.

Beskedet i näst sista stycket av interpellationssvaret tolkar jag på det sättet att den ansökan om export av 3,5 kg plutonium som har inlämnats inte kommer att beviljas. Jag vill ställa en följdfråga: Vad är det som kan föranleda att det eventuellt kan bli aktuellt med export av plutonium? Vad skulle få oss att fortsätta att handla med plutonium, om det nu är så att vi håller på att avsluta den perioden i svensk kärntekniks historia?

Anf. 12 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Fru talman! För säkerhets skull vill jag besvara Oswald Söderqvists senaste fråga. Jag tror nämligen att han inte tolkat svaret rätt. I svaret sägs:

"I syfte att underbygga beslut om hantering av det plutonium av svenskt ursprung, som eventuellt kan komma att bli aktuellt, -- --." Det innebär att det eventuellt kan komma att bli aktuellt med hantering av plutonium. Uttalandet skall tolkas endast på det sättet.

Anf. 13 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! Om det är på det sättet, blir frågan verkligen intressant. I så fall innebär inte statsrådets svar att vi kommer att säga nej till export av 3,5 kg plutonium. Att sälja plutonium från Studsvik till Belgien är alltså att betecknas som något slags hantering. Hur lång tid skall man i så fall hålla på med den hanteringen? Om det förhåller sig på detta sätt, är jag betydligt mera kritisk till denna passus i svaret än jag varit tidigare. Det är absolut nödvändigt med ett klarläggande på den punkten.

Anf. 14 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Det måste vara mycket svårt att tolka mitt svar, Oswald Söderqvist.

Svaret innebär att vi icke kommer att ge tillstånd till försäljning, så länge studier på detta område pågår. Vår principiellt grundläggande inställning är att vi själva måste ta ansvar för allt material av detta slag. Med hantering avses i första hand att materialet i fråga tas om hand på ett ansvarsfullt sätt – om det över huvud taget blir fråga om en upparbetning.

Anf. 15 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! Vi är inte alls oense beträffande det som statsrådet nämner allra sist i föregående inlägg. Naturligtvis skall Sverige självt ta hand om kärnavfallet. Det har vi alltid framhållit.

Jag vill emellertid än en gång fråga: Kommer regeringen att bevilja export av 3,5 kg plutonium från Studsvik till Belgien?

Anf. 16 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Jag upprepar vad jag sagt i svaret: "Regeringen kommer inte att medge utförsel av enstaka kvantiteter av separerat plutonium, innan dessa studier är genomförda och slutsatser av dem har kunnat dras. Regeringens principiella inställning är att Sverige självt bör ta ansvar för alla restprodukter från kärnteknisk verksamhet."

Om en ansökan kommer på regeringens bord nu, kommer vi självfallet att säga nej.

Anf. 17 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! Det sista beskedet var bra – det var mer rakt än de krumbukter som energiministern hållit på med i ett par repliker nu.

Det finns fortfarande en hake som innebär att regeringen kan tänka sig att efter vissa undersökningar fortsätta med plutoniumhandeln. Om man sedan kallar det hantering eller någonting annat tycker jag är ointressant. Men om energiministern står för det allra sista – att regeringen kommer att säga nej om det kommer en ansökan på regeringens bord – uppfattar jag det som ett rakt och klart besked som jag respekterar.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1983/84:114 och fråga 1983/84:369 om Riksradiens produktion i distrikten**Anf. 18** Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Fru talman! Gunnar Olsson har i en interpellation frågat mig om jag avser vidta några åtgärder för att riksdagsbeslutet om att 40 % av Riksradiens program skall produceras i distrikten skall kunna förverkligas. Tore Nilsson har frågat mig om jag anser att riksdagens beslut kan förbises när det gäller

andelen distriktsproducerade program i rikssändningarna.

Eftersom interpellationen och frågan rör samma problem besvarar jag dem i ett sammanhang.

Genom riksdagens beslut år 1978 (prop. 1977/78:91, KrU 24, rskr 337) antogs ett reformprogram för radio- och TV-verksamheten för avtalsperioden fram till den 1 juli 1986. Genom riksdagsbeslut år 1981 (prop. 1980/81:100 bil. 12, KrU 22, rskr 175) förlängdes reformperioden t. o. m. budgetåret 1988/89. När det gäller andelen distriktsproducerade program angavs i det förstnämnda beslutet att den bör ökas så att den uppgår till 40 % av den produktion i TV och ljudradio som rimligtvis kan utlokaliseras. I och med beslutet om en förlängning av reformperioden gäller att detta skall vara genomfört vid utgången av juni 1989.

Frågan och interpellationen föranleds av en rapport som utarbetats inom Riksradiation och som nu remissbehandlas inom företaget. I den rapporten anges distriktens bidrag med originalproduktioner i rikssändningarna till 32 %. Därtill kommer de program som köps in från Lokalradion för rikssändning. Den totala andelen program i rikssändningarna som producerats utanför Stockholmsområdet kan enligt uppgift från Riksradiation för innevarande år uppskattas till drygt 39 % eller möjligen något mer, beroende på hur omfattande samarbetet med Lokalradion kommer att bli. Om siffrorna är korrekta skulle andelen distriktsproducerade program i Riksradiation alltså redan nu ligga mycket nära riktmärket för utgången av juni 1989.

Det är självklart att Riksradiation, liksom de övriga programbolagen, skall följa de beslut som riksdagen fattat om programverksamheten. Regeringen bör dock inte vidta några åtgärder på grundval av programföretagets interna utredningsarbete.

Att pröva huruvida Riksradiation följt de regler och riktlinjer som gäller för verksamheten är i första hand en uppgift för radionämnden. Sedan bör givetvis såväl riktlinjerna som efterlevnaden av dem ses över i samband med att avtalet förnyas.

Anf. 19 GUNNAR OLSSON (s):

Fru talman! Först ett tack till statsrådet för svaret på min interpellation.

Inför den omstrukturering av Sveriges Radios verksamhet som aviserats besvarade kulturministern ett antal frågor här i kammaren torsdagen den 8 mars. Frågorna var väckta med anledning av en planerad indragning av Riksradios distriktskontor i vissa städer, bl. a. i Karlstad.

Av svaret till frågeställarna framgick att regeringen inte tänker ingripa mot planerna på att skära ner antalet radioredaktioner ute i landet.

Kulturministern menade att en omorganisation faller inom ramen för radiokoncernens interna verksamhet. Även i sitt svar i dag anser kulturministern att regeringen inte bör vidta några åtgärder på grundval av programföretagets interna utredningsarbete.

Visst är det så. Det kan jag gärna hålla med kulturministern om.

Men det gäller i så fall så länge som riksdagsbeslutet från 1978 om

relationerna mellan storstads- och landsortsutbudet i programverksamheten inte rubbas.

Men nu är situationen den, att det föreligger en uppenbar risk för att dessa relationer allvarligt rubbas. Det finns, som någon har uttryckt sig, en uppenbar risk för att vi får en "kustradio" som i hög grad kommer att begränsa programutbudet från inlandet.

I dag har vi tio distrikt som producerar ca 32 % av det totala programutbudet. Hur skall då fem distrikt kunna svara för ett lika stort programutbud? Jag är övertygad om att andelen program från landsorten kommer att rasa neråt kraftigt om vi tar bort halva antalet distrikt.

Under alla förhållanden blir det en uttunning av landsortsmaterialet i Riksradiation som knappast är förenlig med riksdagens intentioner. Därmed anser jag att någon form av åtgärd från regeringens sida är i hög grad befogad.

Kulturministern får heller inte glömma bort att den lokalradio som Riksradiation i det här sammanhanget stöder sig emot också är på väg att nedrustas.

Fru talman! Jag är klar över att det kan behövas en effektivisering och en bättre samordning av Sveriges Radios och Lokalradios resurser, men det bör kunna ske utan att banta bort ett antal distrikt. Effektivisera radion men låt distrikten bestå! Det skulle jag vilja råda de ansvariga i Sveriges Radios styrelse. Och jag vill gärna säga detta nu, därför att vi i kammaren har ordföranden i Sveriges Radios styrelse. Jag vill gärna rikta samma mening till honom: Effektivisera radion, men låt distrikten bestå!

Jag kan ansluta mig till vad styrelseledamoten Georg Andersson har sagt i anslutning till den tilltänkta omorganisationen, nämligen att det underlag som tagits fram är alldeles för ytligt för att ligga till grund för ett så genomgripande förslag.

Jag vill gärna blicka tillbaka något, och jag erinrar mig då en kväll i kammaren vid Sergels torg, när vi behandlade propositionen angående radions och televisionens verksamhet. Eftersom min interpellation tar sikte bara på programverksamheten, skall jag helt gå förbi den olyckliga uppdelningen i olika bolag som blev följden av riksdagens beslut den kvällen. Jag är glad åt att vi från det parti jag representerar hade en reservation fogad till betänkandet. När det gäller den programverksamhet som riksdagen då lade fast, kan jag vittna om den stora glädje vi som kom utifrån olika delar av landet kände.

De viktigaste förslagen i fråga om de riktlinjer som angavs i propositionen, och som blev riksdagens beslut, var att distriktens andel av riksprogramproduktionen för radio och TV skulle öka från ca 30 till ca 40 %. Detta innebar väsentligt ökade resurser till distrikten.

Som en följd av en förväntad ökad regional produktion ute i de olika distrikten var det flera medarbetare – jag känner själv flera stycken – som sökte sig ut och t. o. m. blev tillradda att förstärka distrikten. Flera av dessa är i dag etablerade i distriktsverksamheten, och när Sveriges Radios s. k.

Nr 107

Fredagen den
23 mars 1984

*Om Riksradios
produktion i
distrikten*

*Om Riksradios
produktion i
distrikten*

dödspatrull reser runt i landet till de indragningshotade distrikten möts den också av en hätsk stämning.

Riksradiochefen, Britt-Marie Bystedt, sade i samband med besöket i Karlstad: "Den nationella riksradien skall fortsättningsvis vara eternas rikstidning, inte minst på kulturområdet." Detta är ord som måste stämma bra överens med kulturministerns eget synsätt, vilket också framkom i debatten här i kammaren den 8 mars.

Kulturministern yttrade då bl. a. följande, och nu citerar jag direkt ur protokollet: "Låt mig först konstatera att vi självfallet är överens om att det är värdefullt att vi har radioproduktion från alla delar av vårt land. Men det intressantast är naturligtvis att vi har program från olika delar av landet."

Fru talman! Frågan är om vi någonsin i detta land har haft en kulturminister som är så väl bevandrad i landets olika regioner som just Bengt Göransson. Genom sitt tidigare yrke och sina uppdrag har vår nuvarande kulturminister haft stora möjligheter att studera det rika kulturliv som finns i skilda landsdelar, inte minst i inlandsregionerna.

Ännu mera av den sorten kommer kulturministern att beredas tillfälle att bekanta sig med vid kommande besök i mitt eget hemlän Värmland i sommar. Välkommen dit.

Jag tror att kulturministern är enig med mig om att när man i utredningen 80-talets radio slog fast att de tio egna distrikten har en väsentlig uppgift, så gjorde man en fullt riktig bedömning. Decentraliseringstanken – som måste tilltala Sveriges Radios styrelses ordförande i hög grad – var riktig den gången, och den är precis lika riktig i dag. Inte minst för att den ger Riksradien möjlighet att, enligt riktlinjerna för 80-talets radio, i ett fortsatt samarbete med andra kulturorganisationer spela en aktiv roll i kulturlivet. Med de förändringar som aviserats och som går ut på att fem distrikt skall bort – alla placerade i inlandet – kommer det inte bli möjligt att spegla kulturlivet i de bygder som drabbas av indragning. Detta måste ändå verka nedslående för ett statsråd som så energiskt och framgångsrikt förvaltat sitt pund som huvudansvarig för landets kulturpolitik, alltsedan regeringsskiftet hösten 1982.

Fru talman! Jag är, i likhet med dem som skrivit remissyttrandet från distriktskontoret i Karlstad, övertygad om att det går att göra rationaliseringsvinster inom företaget. Vi har också från Värmland i en socialdemokratisk motion pekat på nödvändigheten av och möjligheterna till en samordning av Riks- och Lokalradios verksamhet i Karlstad.

Jag vill säga ytterligare några ord om vikten av att vi även för framtiden får en heltäckande riksradioverksamhet, som möjliggör att det av riksdagen uppställda målet om en 40-procentig andel av produktionen från distrikten kan uppnås.

För att detta mål skall kunna uppnås är jag helt övertygad om att alla tio distrikten behövs. Inte minst för att hålla kanalerna öppna mellan olika delar av landet och centrala Stockholm.

Bengt Göransson har tidigare här i kammaren mycket riktigt påpekat att det ännu så länge bara handlar om en utredning.

Men tänk om utredningens intentioner fullföljs!

Då har jag för min del svårt att tänka mig att exempelvis mitt eget hemlän, Värmland, högklassiga utbud av kultur skall kunna återspeglas via ett distriktskontor i Göteborg, som inte kommer att få en enda ny medarbetare som förstärkning, och via en lokalradio i länet, som inte förfogar över medarbetare som får tiden att räcka till ens för en önskvärd nyhetsbevakning.

Det måste också i framtiden finnas distriktskontor ute i landet med kapacitet att göra alla typer av program för Riksradion, bl. a. musik och teater. Det har riksradiochefen själv förklarat.

Skall detta bli möjligt är inte nedläggningar av distrikt en riktig lösning.

Jag finner det fortfarande anmärkningsvärt att riksradioledningen i utredningen Distrikt 84, som inlämnats till styrelsen för avgörande, sätter sig över 1978 års riksdagsbeslut.

I 1978 års proposition står det att riksprogramproduktionen för radio och TV, som jag sade, skall öka från ca 30 till ca 40 %.

I Riksradios utredning sägs det nu: "Vi följer inte slaviskt propositionen från -78."

Riksradioledningen anser sig tydligen ha mandat att sätta sig över den klara innebörden i ett av riksdagen fattat beslut. Det var ju t. o. m. så att det 40-procentiga målet var ett etappmål för den nuvarande avtalsperioden.

· Riksradioledningen säger också vidare:

"40-procentsmålet kan i dag inte vara lika absolut som i slutet av 70-talet."

Den säger också, och nu citerar jag igen:

"Nivån skall bibehållas – det vill säga ligga kvar på 32 %."

Detta har, fru talman, väckt en storm av protester från samtliga tio distriktskontor, från LO, TCO, landsting, musikorganisationer m. fl. Följden av det har blivit att riksradioledningen kommit med en justerad siffra. Riktigheten i den ifrågasätts bl. a. av distrikten, och jag noterar med tillfredsställelse att kulturministern också reserverar sig för siffrorna när han säger: "Om siffrorna är korrekta – – –."

Det gläder mig också att höra Bengt Göransson säga: "Det är självklart att Riksradion, liksom de övriga programbolagen, skall följa de beslut som riksdagen fattat om programverksamheten."

Nu är det alltså så, att Riksradion i en intern utredning, stödd av riksradioledningen, föreslår att man skall sätta sig över det av riksdagen beslutade 40-procentiga målet. Det står skrivet i klartext. Riksradion skriver att den nöjer sig med 32 %.

Den utredningen har lämnats till riksradiostyrelsen, vars ordförande vi har i kammaren. Beslut skall fattas om en och en halv vecka. Och nu vill jag fråga kulturministern: Om Riksradion så klart uttrycker att den kan sätta sig över riksdagens beslut, finns det då verkligen inte anledning att komma med en reaktion på detta från regeringens sida?

Fredagen den
23 mars 1984

*Om Riksradios
produktion i
distrikten*

Anf. 20 TORE NILSSON (m):

Fru talman! Det finns ögonblick då man inte tror sina ögon. Den 15 februari i år kom Distrikt 84. Någon dag senare fick jag tillfälle att ta del av den utredningen. Där läste jag på s. 9: ” ’Regionaliseringen’ av riksradiion får anses avslutad. 40-procentmålet kan i dag inte vara lika absolut som i slutet av 1970-talet. — — Vi planerar dock *inte* att utöka den s. k. regionala bevakningen.”

Redan den 17 februari, alltså två dagar senare, ställde jag min fråga, som är tryckt i protokollet för den 20 februari. Det har dröjt väldigt länge innan jag fått det här svaret.

Med anledning av den här uppgiften från Riksradiion ställde jag frågan: Kan man handla så? Skall man inte effektuera riksdagsbeslut? Var det inte en trend en gång mot centralisering? Har vi nu bytt trend, går vi åt andra hållet? Vad säger regeringen? Kan det verkligen vara möjligt att detta får förbli opåtalat? Tänk om vi i riksdagen skulle besluta att bygga en järnväg till en viss plats och de som skulle effektuera beslutet sade: Vi bygger bara halva vägen. — Det är helt omöjligt att tänka sig.

Jag tycker det är riktigt när statsrådet Bengt Göransson i svaret — som jag tackar för — säger att det är självklart att Riksradiion liksom övriga programbolag skall följa de beslut som riksdagen fattat om programverksamheten. Frågan är väl om inte de som har gjort den här utredningen borde fundera över om de skall jobba vidare med radiofrågor. De har ju totalt missuppfattat vad det gäller!

När man diskuterar vad som produceras var, är det svårt att vara exakt, men jag kan i alla fall tala om att Riksradiion har sänt totalt 376,9 timmar i veckan och att man ute i distrikten har räknat ut att 335,8 timmar av detta i princip kan utlokaliseras.

Man talar om besparingar, men de kan ju göras centralt. Har riksdagen beslutat att vi skall sända över hela Sverige skall det fortsätta — det är fullt klart. Man talar om 32 %, och gör sedan helt plötsligt en kullerbytt och säger: I praktiken närmar vi oss 40 %. Det är många duktiga utredare som har tittat på det här och som påstår att andelen i själva verket stannar under 30 % — enligt en uppgift som jag har sett skulle den vara 27,7 %. Det är helt upprörande.

Sedan talar man om att vissa program i Lokalradiion kommer från distrikten — man kanske köper programmen. Jag vill här påpeka att det inte är precis samma sak att göra riksradiion och att göra lokalradio. Det är inte utan vidare klart att den som jobbar på Lokalradiion skall gå in och göra program för Riksradiion.

När det gäller Umeå vill jag passa på att säga några ord, eftersom jag kommer från Västerbotten. Där har man lagt ned 5,5 milj. kr., man har bra lokaler och det finns 27 anställda. Så plötsligt upptäcker vi att allt det här skall bort. Ser man på Norrlands karta rent geografiskt, måste man ställa frågor i det sammanhanget.

Jag vill citera några av dem som yttrat sig i denna fråga, även om det kan vara känt på annat sätt.

Länsstyrelsen i Umeå säger:

”Länsstyrelsen i Västerbottens län är oroad över den brådska som de båda företagsledningarna tycks ha med att genomföra de i många avseenden genomgripande förändringarna för stora delar av koncernen Sveriges Radio. De alternativa förslagen medför, enligt länsstyrelsens uppfattning, så långtgående konsekvenser att det inte enbart är en fråga för de enskilda programbolagens styrelser.”

Jag vill hälsa att vi anser att detta är en så stor fråga att man inte kan sitta på detta plan och avgöra den.

Vidare skriver länsstyrelsen:

”Ett annat skäl till decentralisering som länsstyrelsen vill betona berör den allmänna uppfattningen av levnadsvillkor och andra kvaliteter i Sveriges olika delar. Från regional synpunkt känns det angeläget att bilden av län och regioner blir mer nyanserad och att radio och tv bidrar till detta i ökad utsträckning. Genom regionaliseringen av produktionen och ett ökat programutbud blir möjligheterna förhoppningsvis större och riskerna mindre för att Sveriges Radio – medvetet eller omedvetet – skall överbetona de urbana värderingarna. Länsstyrelsen önskar motverka all ensidig normbildning.”

Sedan påpekar länsstyrelsen att kostnadsskäl inte verkar övertygande. Man kan lika gärna flytta resurser från central till regional nivå, om det är fråga om detta. Kanske skulle det vara lättare att spara på det sättet.

Sammanfattningsvis framför man som sin mening att riksdagsbeslutet om att 40 % av Riksradios programutbud skall produceras av distrikten snarast bör förverkligas. När utredningen säger att man inte alls tänker göra det, är det ju uppenbart att det är helt gale.

Sedan har en rad kulturarbetare från norr tagit upp denna frågas betydelse för just vårt län på grund av dess särart. Man pekar på institutioner i länet som behöver denna verksamhet. Man pekar vidare på samerna och deras situation. Det är författare, journalister och andra människor på alla nivåer som sagt detta. Många säger att det är klart att man skriker om man drabbas av ett sådant hot.

Frågan är om inte detta är så kloka synpunkter att det måste vara självklart att denna utredning läggs åt sidan. Det kan inte få bli ett beslut som går vid sidan av vad riksdagen och regeringen har ansett i denna fråga.

Anf. 21 JOHN ANDERSSON (vpk):

Fru talman! För två veckor sedan hade vi här i kammaren en frågedebatt om Riksradios distriktskontor. Frågorna hade ställts i anledning av den utredning som föreslog en nedläggning av fem kontor.

I den debatten ställde vi också till kulturministern frågan om programproduktionens omfattning, en fråga som ministern då inte ville diskutera. Han välkomnade oss i stället till den här interpellationsdebatten.

Jag har hörsammat denna inbjudan, och jag utgår ifrån att det är möjligt att i den här debatten beröra både frågan om distriktskontoren och frågan om programproduktionen.

Det går inte att komma ifrån att en decentraliserad verksamhet – med en

*Om Riksradios
produktion i
distrikten*

vettig uppläggning – måste vara förknippad med en väl fungerande organisation med distriktskontor som har en bra geografisk spridning. Det kommer väl också att bli en hel del upprepningar i denna debatt, men det här är en så viktig fråga, och mycket tål nog att upprepas.

Fru talman! Sverige har av tradition en nationell radio, en riksradio som skall nå varje hörn av vårt land och förse medborgarna med samma program var de än bor. I Riksradios avtal med staten heter det bl. a.:

Riksradiation skall så allsidigt som möjligt tillvarata det programstoff och de möjligheter i övrigt som landets olika delar erbjuder.

I 1978 års riksdagsbeslut slås det också fast att en förstärkning och utbyggnad av distrikten är en viktig del av Riksradios reformverksamhet under 1980-talet. Målet är att 40 % av programproduktionen skall ske utanför Stockholm. Begreppet riksradio har alltså även en kvalitativ innebörd. Det är klart utsagt att programutbudet skall vara sammansatt av beståndsdelar från olika håll i landet. Det skall inte vara en Stockholmsradio som sänds ut över riksnätet. Det är också för att klara programproduktionen utanför Stockholm som Riksradiation har byggt upp en distriktsorganisation med f. n. tio distrikt.

En av distriktens självklara uppgifter är att ge en bild av händelser och företeelser inom det egna området. Detta kallas ibland för regionbevakning eller bevakningsansvar. Men regeringens proposition från 1977/78 talar också om en annan viktig uppgift för distrikten, nämligen att de i betydande omfattning skall få tillfälle att göra program som inte direkt an knyter till det egna området. Det här senare är en formulering som det kan finnas anledning att stryka under i en tid när distriktens arbetsuppgifter alltmer beskrivs i just termer som regionbevakning och bevakningsansvar. Men jag kan inte se detta på något annat sätt än att regering och riksdag klart har utsagt att distrikten inte bara skall syssla med sådan bevakning utan även delta i den allmänna programverksamheten. Man har alltså ansett det viktigt att folk i Umeå, i Luleå eller i något annat distrikt arbetar med program i nationella och internationella frågor, eftersom problemen ser annorlunda ut beroende på från vilken utsiktspunkt man betraktar och närmar sig dem.

Fru talman! Enligt de beslut som tagits är målet att 40 % av programproduktionen skall ske utanför Stockholm. I dag är den målsättningen uppfylld bara till tre fjärdedelar – det är alltså en bra bit kvar. Men vad som är märkligt är att man nu säger att 40-procentsmålet i dag inte anses vara lika absolut som i slutet av 1970-talet. Hur skall man tolka ett sådant påstående? Kan detta vara förenligt med de beslut som fattats? Ännu mer märkligt, med tanke på att målet i dag inte anses lika absolut, är följande motivering i utredningen:

Med den lokala radions utbyggnad har publiken fått sina behov av att få information, debatt och förströelse från grannskapet tillfredsställda.

Jag måste fråga kulturministern: Vad menas med detta?

Nu säger kulturministern i sitt svar att den totala andelen program i rikssändningarna som produceras utanför Stockholmsområdet, enligt uppgift från Riksradiation, för innevarande år uppskattas till drygt 39 % eller

möjligan något mer beroende på hur omfattande samarbetet med Lokalradion kommer att bli.

Den här uppgiften ställer jag mig verkligen undrande inför. Kan det vara riktigt att i volymen producerade program även räkna in program som köps från Lokalradion? Det är kanske en tolkningsfråga, men jag har svårt att förstå att även lokalradioprogram ingick i den målsättning som fastslogs. Är det inte så att det är Riksradios programproduktion utanför Stockholm som skall uppgå till 40%? Det är möjligt att jag har fel, men då får nog kulturministern försöka bevisa det. Jag är mycket intresserad av att höra vad kulturministern har att säga om detta.

Jag är också intresserad av att få svar på en annan fråga. Man säger i utredningen att 40-procentsmålet i dag inte anses vara lika absolut som i slutet av 1970-talet. Hur ser kulturministern på en sådan revidering av målsättningen?

Som jag inledningsvis nämnde kan man ju inte undvika att beröra distriktskontorens roll när det gäller programverksamheten och det utredningsförslag som har tagits fram inom Riksradiation. Den nuvarande distriktsorganisationen är ju inte bara nödvändig av programpolitiska skäl utan den är också en rationell och billig organisation. Programkostnaden i distrikten är 30 % lägre än i Stockholm.

Om nu utredningsförslaget om nedläggning av dessa fem distriktskontor blir verklighet, så uppstår onekligen vissa märkliga situationer. Jag kan ta Umeåkontoret som exempel.

Som Tore Nilsson omtalade har man där nyligen gjort investeringar i nya lokaler och utrustning för 5,5 milj. kr. Här kanske man kan tänka sig att riksradioschefen kan spara såväl tid som pengar genom att vid samma tillfälle både inviga de nya lokalerna och lägga ned dem. Jag ställer mig verkligen undrande inför vad som nu kan tänkas hända. Hur planerar man egentligen inom riksradiation?

Kulturministern säger att det är självklart att Riksradiation skall följa de beslut som riksdagen fattat om programverksamheten. Men de här planerna om att lägga ned fem kontor kan inte, enligt min mening, stå i överensstämmelse med detta uttalande. Det måste väl ändå vara så att en decentraliserad organisation är en förutsättning för en programproduktion som motsvarar begreppet riksradio.

Kulturministern säger också att regeringen inte bör vidta några åtgärder på grundval av programföretagets interna utredningsarbete. Ja, de bör väl ha rätten att utreda – det skall ingen förneka. Men inte kan nu presenterade planer skapa vare sig arbetslust eller arbetsro hos de anställda ute på de nedläggningshotade kontoren. Det har jag mycket svårt att tänka mig att det skulle kunna göra.

Så till den sista frågan: Vad gör kulturministern och regeringen om dessa planer sätts i verket? Den frågan är det många som ställer.

Nr 107

Fredagen den
23 mars 1984

*Om Riksradios
produktion i
distrikten*

Fredagen den
23 mars 1984

*Om Riksradios
produktion i
distrikten*

Anf. 22 PER ISRAELSSON (vpk):

Fru talman! Jag deltog i en frågedebatt med kulturministern den 8 mars. Vi var flera stycken, och vi blev formligen inbjudna att möta upp till den här interpellationsdebatten i dag där vi skulle få litet utförligare besked i frågan. Tyvärr kan jag efter att ha läst interpellationssvaret konstatera att det egentligen inte innehåller något nytt jämfört med vad som kom fram i frågedebatten. Det enda nya som jag hittade där är att man räknar in köpet av programmen från Lokalradion, så att andelen distriktsproducerade program är uppe i drygt 39 %. Det är huvudsakligen det nya som man har lyckats hitta i interpellationssvaret.

Jag skall börja med att instämma i vad föregående kommentatorer har sagt. Jag skall inte upprepa vad de har sagt – det är onödigt eftersom vi är överens. Jag skall i stället försöka ta upp några andra vinklingar som jag tycker att det kan vara intressant att få besked om.

Först vill jag komma tillbaka till det här med distrikten. Jag tror att det skulle vara olyckligt att fatta beslut i enlighet med utredningens förslag. Det lyckligaste vore om distrikten kunde behållas. Jag tycker att distrikten inte bör avvecklas utan i stället utvecklas.

Som redan här har sagts, och som jag sade i frågedebatten, är produktionen i distrikten billigare än produktionen centralt i Stockholm. Därför talar redan besparingsskäl för att produktionen i distrikten skall behållas. Om den här organisationen genomförs blir dessutom – som Gunnar Olsson redan har sagt – inlandet så att säga tomt när det gäller Riksradien.

Vad sedan beträffar Örebrodistriktet, som jag är närmast intresserad av eftersom jag kommer från Örebro län, utgör Örebrotrakten Sveriges demografiska centrum, alltså geografisk medelpunkt för befolkningen i landet. Jag tror att det skulle vara olyckligt om produktionen av Riksradios program i Örebrodistriktet skulle läggas ned. Som jag redan tidigare har sagt tycker jag att det är ett enkelt argument att hänvisa till att regional-TV:n, som skall startas så småningom, behöver Riksradios lokaler och att produktionen i distrikten därför måste läggas ned så att lokalerna blir lediga. I Örebro finns ganska många lokaler att tillgå, även om de ligger på litet olika ställen i tätorten. Så jag tror att lokalfrågan mycket väl kan lösas.

Jag läste en artikel i Metallarbetaren för någon dag sedan. Där talades det om en omprövning av den socialdemokratiska politiken i vissa hänseenden. Vad man nu håller på att ompröva är inställningen till hur det starka samhället skall se ut i framtiden – om det skall vara ett centralstyrt starkt samhälle eller om det skall vara ett decentraliserat starkt samhälle, där man tar stor hänsyn till vad folk ute i landet tycker. Frågan om bibehållandet av distrikten borde passa väl in i den omprövningen av den socialdemokratiska politiken.

Som jag redan tidigare har sagt är det billigare att producera i distrikten. Om man vill spara ytterligare, då tycker jag att det i första hand inte skall gå ut över programverksamheten, utan det skall gå ut över byråkratin, ett onödigt stort antal chefer, osv. Jag tror att den framtida inriktningen bör vara ett mera sammanhållet Sveriges Radio, som vi hade tidigare. Liksom Gunnar

Olsson är jag i dag glad över att både Gunnar Olssons parti och mitt parti gick emot sönderstyckningen av Sveriges Radio då den en gång genomfördes. En effekt av den sönderstyckningen är just det kostnadstryck som man i dag har och som har lett till att man nu av ekonomiska skäl vill lägga ned produktionen i distrikten.

Det redogörs i svaret för hur länge avtalet med staten gäller. Det gäller ett bra tag till. Jag vill ändå fråga kulturministern: Vilket perspektiv har den nuvarande regeringen för utvecklingen av Sveriges Radio på litet längre sikt, exempelvis bortom det avtal som vi nu har? Det måste naturligtvis finnas någon helhetssyn på hur det skall se ut i framtiden. Hur passar distriktsorganisationen in i detta perspektiv?

Anf. 23 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Fru talman! Debatten om Sveriges Radio, och specifikt om Riksradios produktion, rör sig egentligen om tre olika företeelser och blir i någon mån svårgripbar därför att man inte i varje skede av debatten definierar de tre områdena. Dels rör den frågan om programproduktionen utanför Stockholm, dels rör den distriktsorganisationen, dvs. produktionens organisation, dels gäller den ytterst – och det tycker jag egentligen är det mest intressanta – programinnehållet i Riksradios sändningar, dvs. vad programmen speglar och var de kommer ifrån.

När riksdagen har diskuterat dessa frågor vid beslutstillfällena, när man talar om principer och i översikt, har man alltid talat om programmets innehåll och om vikten av att våra etermedia kan spegla landet i dess helhet.

I det sammanhanget känner jag mig tvungen att något – mycket lätt – tillrättavisa Per Israelsson. Han är en person för vilken jag hyser den allra största respekt, men när Per Israelsson åberopar demografiska fakta om Örebro som ett starkt argument vill jag säga att detta i och för sig må ha relevans, men om vi väljer den typen av tyngdpunktsbeskrivning med hänsyn till befolkningsförutsättningar, då kommer det inte att göras många program i det län som Tore Nilsson representerar eller de andra län som ligger längre norrut. I själva verket har vi en mycket stark ambition att bortse från befolkningstyngdpunkterna för att kunna medge beskrivningar och program också från områden där det inte bor så många människor. Man skall alltså inte behöva representera en befolkningsmässig tyngdpunkt för att få möjlighet att finnas med i radio.

Jag ser egentligen inte någon motsättning mellan Per Israelsson och mig. Jag ville bara göra denna precisering, eftersom jag förutsätter att vi på den punkten ändå är överens.

Det centrala är alltså att vi har ett programinnehåll som är tillfredsställande.

Jag vill påminna om vad som faktiskt sades vid de diskussioner som fördes i riksdagen 1977/78. I propositionen sågs att det är viktigt att vi får ett brett utbud inom flertalet programområden för Riksradiion. ”Det är angeläget att riksradiion får möjlighet att också på andra orter bygga upp egna redaktioner som blir mera jämbördiga med Malmö och Göteborg då det gäller att bidra

*Om Riksradios
produktion i
distrikten*

*Om Riksradios
produktion i
distrikten*

till rikssändningarna med en bred och varierad programproduktion. Det blir riksradioföretagets egen sak att avgöra vilka orter som bör väljas för lokaliseringen av de förstärkta riksradioredaktionerna. Jag utgår emellertid självklart från att de redan väl utbyggda redaktionerna i Malmö och Göteborg behålls. Vid planeringen bör i övrigt en utgångspunkt vara att minst en av redaktionerna förläggs till en ort i Norrland.”

Detta sades beträffande radioproduktionens organisation. Vad sades då om innehållet och om sändningstiden?

”Jag räknar därför med att den större delen av de riksradioprogram som produceras utanför Stockholm skall komma från redaktioner som ingår i det egna företaget. Exakt hur många och hur stora dessa redaktioner skall vara bör avgöras av riksradioföretaget självt inom de ramar som gäller för dess verksamhet. Dock bör dessa redaktioner åstadkomma ett så stort antal program att de tillsammans med vad som erhålls från lokalradion och eventuellt TV-företagets distrikt motsvarar 40 % av sändningstiden i riksradiion.”

Man förde alltså redan i det sammanhanget ett resonemang som förde in Lokalradion i perspektivet. Jag skall inte gå in i någon detaljdebatt om procentsatser hit eller dit. Den typen av sifferexercis blir ofta ganska meningslös. Vissa sändningstimmar måste räknas bort, eftersom de inte rimligen kan utlokaliseras – därom har alla varit överens. Det är ibland svårt att diskutera beroende på vilka bastal man väljer för den ena eller den andra punkten. Jag skall alltså avstå från att exercera med siffror.

Låt mig när det gäller Lokalradios andel ändå säga att jag tror att det vore djupt olyckligt om man nästan definitionsmässigt utgår från att lokalradioföretagen aldrig kan producera program som kan vara värda att sändas av Riksradiion. Jag menar att det är tvärtom. Vi har en i huvudsak mycket bra lokalradio ute i landet, som förmår göra mycket intressanta program. Jag tror att man i högre grad än nu faktiskt skulle kunna sända en del av de programmen som riksradioprogram över ett rikstäckande nät.

Jag hoppas att denna diskussion inte skall leda till att man definierar bort Lokalradion som en sämre sorts radio. Det är den faktiskt inte. Den är en fullvärdig radioverksamhet, som i långa stycken mycket väl platsar i Riksradiion.

Låt mig, när vi talar om vad som har hänt efter 1978, påminna om att det i de besparingsbeslut som vi till följd av den ekonomiska situation som vårt land befinner sig i har tvingats fatta, faktiskt har ingått reella nedskärningar också för Sveriges Radio. Även det är viktigt att komma ihåg. När jag så sent som i höstas i en proposition lade fram ett förslag om en mycket bestämd besparing på Sveriges Radio korrigerades det förslaget av riksdagen. Jag har inte någon anledning att inte respektera detta, men det innebar en ytterligare ökning av besparingskraven i form av ett generellt besparingskrav, som rimligen måste träffa alla områden inom Sveriges Radios verksamhet.

Jag har konstaterat att Riksradiion naturligtvis inte kan sätta sig över riksdagsbesluten. Jag har sagt att det är radionämnden som har att tolka avtalets uppfyllande. Den tolkningen skall jag alltså avstå från att göra.

Det är Riksradios styrelse som har anledning att diskutera den utredning som föreligger. Jag skall inte i förväg kommentera förslag som behandlas i en utredning som skall föreläggas styrelsen. Än mindre kan jag, John Andersson, för riksdagen förklara vad en utredare eller flera utredare i en kommitté kan ha avsett med den ena eller den andra beräkningen. Frågor om vad utredningen egentligen menar och om vad den innehåller måste naturligtvis ställas till utredningen via Riksradios styrelse.

Vilket perspektiv har jag då, avslutningsvis, på radion i framtiden? Det är den fråga som Per Israelsson ställer. Jag har i åtskilliga sammanhang understrukt att vi i vårt land behöver ha en nationell radio- och TV-produktion. Vi behöver också ha hyggliga resurser för den verksamheten. Det är viktigt att vi i det mediaperspektiv som vi går in i, med en rad impulser från andra länder, ser till att vi faktiskt har kompetens för att själva producera program och att vi har möjligheter att göra det från olika delar av landet. Jag ser detta som oerhört viktigt. Det är ett av skälen till att regeringen så bestämt har avvisat ekonomiska äventyrligheter som har grundats på förhoppningen att man kortsiktigt skulle kunna sända ett eller annat underhållningsprogram som man i dag möjligen inte har chans att sända. Vi slår vakt om den nationella radio- och TV-produktionen.

Vi utgår från att radioproduktionen också i framtiden kommer att ha mycket stor betydelse, även om många invånare ägnar en större del av sin tid åt televisionsapparaten. Radion är utomordentligt viktig för vårt samhälle, och den skall vi måna om. Därför gäller de riktlinjer som hittills har fastlagts. Vi får anledning att inför en ny avtalsperiod pröva i vad mån vi kan flytta fram mål och i vad mån vi vill förändra mål. Men vi är – hoppas jag – överens om att vi skall värna om ett självständigt radioföretag också i framtiden.

Anf. 24 RUNE GUSTAVSSON (c):

Fru talman! Eftersom Gunnar Olsson i sitt anförande ett par gånger vände sig till mig, vill jag göra en kort kommentar.

För det första vill jag säga att jag har tagit del av Sveriges Riksradios ekonomi under ett par tre år, och den målsättning som vi lade fast – jag var med om att fatta beslutet för några år sedan – och de ekonomiska ramar som vi sedan har fått har icke riktigt korresponderat. Därför har ledningen fått inrikta mycket av sitt arbete på att hitta rationaliseringsuppgifter och besparingar.

För det andra vill jag säga att frågan om den utredning som här har åberopats och som har vållat mycken diskussion och stark kritik kommer styrelsen att behandla den 3 april. Vi har fått in remissvaren från samtliga distrikt.

Jag fick för en tid sedan av kulturministern ett frågesvar, där han sade att han avsåg att tillsätta en parlamentarisk beredning när massmediekommittén hade lagt fram sitt förslag. Jag sade då att jag bedömde situationen så, att frågan hade kommit i ett nytt läge. Därefter har kulturutskottet behandlat en motion i samma ämne. Även om utskottets betänkande inte är justerat har utskottet, enligt de informationer jag har fått, uttalat sig i samma anda, dvs.

att det bör tillsättas en parlamentarisk beredning.

Jag anser att en sådan beredning skall diskutera den framtida organisationen, ekonomin och programutbudet. Personligen har jag kommit fram till uppfattningen att Sveriges Radio AB står inför organisatoriska förändringar och att vi har mycket att vinna på detta. Mina tankar går i den riktningen att jag tror att det vore bäst om vi fick ett radioföretag och ett TV-företag.

Anf. 25 GUNNAR OLSSON (s):

Fru talman! Bara en kommentar till Rune Gustavssons inlägg. Jag tycker också att det är riktigt att man, som kulturministern tidigare sagt, beställer en ny djupgående utredning, med en total översyn av Riksradios verksamhet. Det är bra, och jag tycker att man skall invänta den utredningens arbete innan man över huvud taget företar sig någonting beträffande distriktskontoren. Därför hoppas jag att styrelsen, när man sammanträder den 3 april, tar fasta på denna utredning och att man inte företar sig någonting förrän den lägger fram resultatet av sitt arbete.

Statsrådet sade att han för sin del avstod från att gå in i programstatistiken, och jag kan ha förståelse för det. Men från riksradioledningens sida är man mycket angelägen, inte minst inför denna debatt, om att presentera statistik. De beräkningar som resulterade i påståendet att distriktsproduktionen är uppe i 39 % anser nog många bygger på felaktiga premisser. Jag kan inte riktigt frita mig från tanken att det kan vara så att riksradioledningen med dessa justerade siffror vill informera oss om att det rör sig om en produktion på i runt tal 39 %.

Jag vill säga till kulturministern att vi alla är eniga om att företa besparingar. Detta uttalar man nu litet varstans ute i landet. I lördags hade det socialdemokratiska partiet i Örebro län sin kongress. Den gjorde ett uttalande om detta. Flera sådana kommer inom de närmaste dagarna där behovet av besparingar påtalas. Men som jag sade i mitt första anförande anser man inte att besparingar görs genom att distrikt läggs ned.

Om den här utredningen får verka objektivt, tror jag att det inte är alldeles uteslutet att man kan uppnå besparingseffekter även i de större distrikten. Några av de andra talarna har också berört detta. Det kan finnas pengar att hämta t. o. m. i Stockholmsdistriktet. Jag är inte alls främmande för den tanken.

Jag vill också säga om mitt eget hemlän, att vi uppfattar att utredningsförslaget är förödande. Det kommer att innebära att distriktskontoret i Göteborg skall bevaka Värmland genom att öka sin produktion med 1,2 timmar per vecka. Av Karlstadskontorets produktion på 6,8 timmar per vecka skall alltså, enligt utredningens förslag, Göteborgskontoret överta 1,2 timmar medan övriga 5,6 timmar radio från Värmland bara försvinner. De bara försvinner!

Så blir effekterna förmodligen i län efter län som kommer att beröras av indragningarna.

Även om riksradioledningen själv anser att det gjorts en utmärkt utredning, som ledningen till fullo ställer sig bakom, är det, precis som John

Andersson har sagt, fråga om en hastigt tillyxad utredning, som genomförts på ett par veckor. Den får absolut inte ligga till grund för några förändringar. Jag hoppas i stället att vi, i och med Rune Gustavssons inlägg i debatten, har fått en försäkran om att styrelsen den 3 april över huvud taget inte kommer att fatta beslut om några åtgärder innan den parlamentariska utredningen har fullgjort sitt uppdrag.

Nr 107

Fredagen den
23 mars 1984

*Om Riksradios
produktion i
distrikten*

Anf. 26 TORE NILSSON (m):

Fru talman! Med anledning av kulturministerns tal om programmets kvalitet känns det angeläget för mig att betona att jag inte – och kanske inte heller någon annan – menar att det skulle produceras sämre program på Lokalradion. Men jag sade redan i mitt första inlägg att det är skillnad mellan att göra program på lokalradionivå – med den publik och med de arbetsmetoder man har på den nivån – och på riksradiationivå. Liksom John Andersson menar jag att det var riksdagens avsikt att just Riksradiation ute i distrikten skulle producera de nu diskuterade 40 procenten.

När det gäller besparingar säger kulturministern att de kan träffa alla områden. Ja, det är sant. Men jag tror att det är god ekonomi att flytta produktion till distrikten. De kan göra besparingar och kan i många fall producera billigare program än de som görs centralt.

Sedan måste jag med anledning av en passus i svaret få ställa en fråga. Det står i svaret att det i första hand är en uppgift för radionämnden att pröva huruvida Riksradiation följt de regler och riktlinjer som gäller för verksamheten. Jag har här avtalet och radiolagen. I lagen står i 7 §: "För granskning av radioprogram som förekommit i rundradiosändning finnes radionämnden." Av detta framgår väl inte klart att den skall granska också andelen sändningar från olika distrikt. Det finns visserligen en rad till: "Regeringen meddelar närmare bestämmelser om nämndens verksamhet." Jag känner inte till de bestämmelserna, men är det alldeles säkert att radionämnden kan gå in och fråga varför det sänds bara 30 %, då det skall sändas 40 %? Jag är inte riktigt säker på att jag har förstått det här rätt. Jag vill gärna ha ett förtydligande på denna punkt.

När det så gäller distrikten skrev reportern vid Svenska Dagbladet Urban Andersson den 17 februari att de intressantaste distrikten drabbas. Ja, det kan ju vara hans bedömning, men jag tror att det ligger mycket i det han säger.

När det gäller mitt eget distrikt, Umeådistriktet, den särpräglade region som jag kommer ifrån – de väldiga avståndens land – och allt som trots allt numera finns där uppe genom lyckliga satsningar på kultur, universitet osv., så är jag alldeles säker på att det som man nu föreslår är mycket negativt. Rektorn för Umeå universitet, Lars Beckman, säger: Vi vill ha kvar Riksradiation. En rad andra personer som arbetar där med kultur och utbildning säger detsamma. Därför menar jag att den beredning som man nu talar om verkligen på allvar måste fråga sig om man kan gå den föreslagna vägen.

Jag är mycket förvånad över vad jag läst i tidningarna om att Sveriges

Radios koncernstyrelse uttalat sig den 16 februari. Enligt pressen sade man: Vi visste ingenting. Man visste att det pågick en utredning, men att den skulle komma med dessa oerhört starka krav kände man alltså inte till.

Det finns i Umeådistriktet – och det gäller säkert runt om i landet – en stark opinion mot förslaget. Det är inte rätta sättet att göra besparingar. Det är inte heller säkert att det blir några besparingar, och förslaget går emot hela den uppläggning av politiken som vi har haft. Vi har tänkt på att sprida produktion och verksamhet och sett till att hela landet speglas på ett bättre sätt.

Jag vill här säga några ord om det som står i utredningen. Man tycker inte att det är så noga i vilket hus programmen görs. På s. 2 i utredningen står bl. a. följande: ”Vi tycker inte att antalet produktionsorter har avgörande betydelse för programkvaliteten.” Det har däremot riksdagen tyckt. Jag är övertygad om att Riksradiion skulle kunna bli ännu bättre med en koncentration till få men starka produktionscentra i landet. Utredningsförslaget är helt i strid med de tankar man nu haft i många år på de flesta håll då det gäller kultur, massmedia osv. Jag vill mycket skarpt protestera mot att man kan framföra sådana tankar som man gett uttryck för i den här utredningen.

Anf. 27 JOHN ANDERSSON (vpk):

Fru talman! Kulturministern säger att man kan dela upp det här komplexet i tre olika företeelser: programproduktionen, distriktsorganisationen och innehållet. Jag är helt ense med honom om det. Det är bl. a. just på grund av att det gäller tre olika delar som jag ser det som mycket allvarligt att man ämnar rycka i en av dessa delar, nämligen distriktsorganisationen.

Jag har mycket svårt att förstå det argument som kulturministern använde, att riksdagen egentligen beslutat att det skall finnas ett kontor i Göteborg, ett i Malmö och minst ett i Norrland. Jag tycker inte att det argumentet hör hemma i dagens debatt. Det finns ju nu tio kontor utbyggda, och frågan är vad som händer när man tar bort fem av dessa. Det är ju det som är det intressanta.

Eftersom det är besparingssträvanden som har föranlett den här utredningen, måste man ställa sig frågan: Kan man spara pengar på något annat sätt? Enligt min mening kan man göra det.

Jag skall inte använda alltför mycket siffror, men jag har uppgift på att det vid Riksradios distrikt i dag finns 264 anställda. Det är 19 % av företagets totala personal. Vi kan lämna den diskussionen om distrikten svarar för 32 eller 40 % därhän, eftersom denna procentsiffra tydligen är mycket osäker. Distrikten har 19 % av företagets totala personal, men de medel som distriktskontoren disponerar under budgetåret 1983/84 uppgår till totalt 79 milj. kr. Det motsvarar 21 % av den totala budgeten. Om man försöker göra besparingar genom att lägga ned fem distriktskontor, måste det bli fråga om mycket små effekter.

Om man dessutom skall försöka behålla bevakningen på dagens nivå – dvs. det skall vara möjligt att geografiskt täcka in hela området – måste det innebära enorma merkostnader. Jag ifrågasätter om det över huvud taget är

möjligt att fortsätta den verksamhet man har, t. ex. om Västerbotten skall täckas in endera från Luleå eller från Sundsvall.

Jag vill anföra några exempel. Sträckan mellan Umeå och Tärna-Hemavanområdet – ett avstånd på 35 mil – motsvarar i det närmaste sträckan Stockholm–Karlstad. Det måste vara svårt att sköta bevakningen av ett så omfattande område från Luleå och Sundsvall. Och inte blir det bättre om man sköter bevakningen från Umeå. Både sträckan Umeå–Luleå och sträckan Umeå–Sundsvall är 28 mil. Lika orimligt skulle det vara att lägga ned distriktskontoren i Luleå eller Sundsvall och ha bevakningen i Umeå. En förändring skulle medföra rese- och traktamentskostnader. De anställda skulle tvingas tillbringa många timmar på resande fot för att hinna bevaka en så stor region.

Den 8 mars deltog jag i en liknande debatt. Jag sade då att det var önskvärt med rådrum. Jag hoppas verkligen att riksradioledningen den 3 april inte fattar ett beslut som går i samma riktning som utredningens förslag. Det måste vara möjligt att ta fram ett bättre beslutsunderlag än utredningens. Även i detta avseende håller jag med Tore Nilsson.

Vidare har utredningen av de anställda på distriktskontoren upplevts som en blyxt från klar himmel. Nog är det märkligt att en så viktig fråga utreds utan att de som berörs fått någon som helst kännedom om vad som försiggått. Det är högst anmärkningsvärt.

Anf. 28 PER ISRAELSSON (vpk):

Fru talman! Jag tror att statsrådet Bengt Göransson och jag i grunden inte är särskilt oense. Jag kan utan vidare påstå olika saker, men det kan inte statsrådet på grund av sin ställning. Regeringen får ju inte blanda sig i Sveriges Radio, som är ett fristående företag. Det blir således en skillnad i framtoningen.

Jag har tidigare i debatten strävat efter att hålla mig till sådant som övriga talare inte närmare berört därför att jag vill undvika upprepningar. Även i detta anförande skall jag försöka undvika sådana.

Först vill jag säga något om den demografiska medelpunkten i Sverige, dvs. Örebro. Därmed inte sagt att jag är emot att Tore Nilssons län har ett eget distrikt.

Ett av skälen till att det mellansvenska distriktet skall bevaras är just läget. Därför finns det också ett centrum i Stockholm, ett i Göteborg och ett i Malmö – det är tunga demografiska centra i Sverige. Detta var anledningen till att jag förde fram det här argumentet. Det är bl. a. på grund av Örebro läns demografiska läge som Bengt Göranssons parti försöker lansera länet som ett transportcentrum.

Till saken: Först och främst är det glädjande att konstatera att det tydligen inte kommer att hända någonting i april – att distrikten inte kommer att läggas ned omedelbart – utan att man kommer att överväga denna fråga ytterligare, som bl. a. Rune Gustavsson sade. Det kan vi vara glada åt.

Det som kulturministern sade om den allmänna policy som jag efterlyste tycker jag också är bra. Han hävdade att vi behöver en nationell radio- och

TV-produktion, att detta är oerhört viktigt, som han uttryckte sig, och att vi vill värna om ett självständigt radioföretag också i framtiden. Det sade han som något av ett svar på vad jag efterlyste beträffande den framtida policyn när avtalet med staten så småningom går ut. I ett läge då vi på olika sätt kommer att sköljas över av kommersialism utifrån tror jag det är viktigt att behålla en nationell prägel på vår radio- och TV-verksamhet så långt det går.

Jag vill återigen upprepa att det är viktigt att riksradiodistriktet blir kvar och att även det mellansvenska distriktet får spela en roll i detta sammanhang också i fortsättningen.

Anf. 29 ING-MARIE HANSSON (s):

Fru talman! Jag vill bara kort erinra om att det faktiskt är riksdagen som har ålagt radio- och TV-bolagen mycket hårda besparingskrav. Vi har därför ett ansvar också inför det svåra omstruktureringsarbete som måste ske. Samtidigt är radio- och TV-bolagen, som kulturministern påpekade, självständiga. Men jag tycker inte att det är bara kulturministern som skall känna ansvar för att inte gå in i radio- och TV-bolagens interna utredningsarbete. Det är nog viktigt att vi som riksdagsledamöter också respekterar den självständigheten.

I kulturutskottet har vi diskuterat motioner med anledning av dessa organisationsförslag, som har väckt stor oro ute i distriktet. Betänkandet är inte justerat, och praxis är att man diskuterar ett förslag först när det är färdigbehandlat i utskottet. Men jag anser ändå att jag kan säga att det inte finns någon anledning att tro att kulturutskottet och riksdagen kommer att ändra mening när det gäller betoningen av andelen producerade program ute i distriktet. Personligen tror jag att kulturutskottet närmast kommer att betona att målet på 40 % kommer att stå fast.

Det är viktigt att vi uttrycker – och det har vi gjort i riksdagsdebatter i den här frågan tidigare – ett positivt intresse för ett ökat samarbete mellan Riksradiation och Lokalradiation, naturligtvis med beaktande av företagets olika roller. Den förändring av administration och organisation som nu diskuteras inom Riksradiation och övriga radio- och TV-bolag måste man ges tid för att förutsättningslöst kunna diskutera fram.

Jag tycker att det var positivt att Rune Gustavsson, som Riksradios styrelseordförande, uttalade att man nu ingående kommer att se över remissbehandlingen och naturligtvis därefter i styrelsen ta ställning till hur man vill gå vidare.

Med anledning av diskussionen om behovet av regionalt producerade program är det väl kanske också riktigt att säga att det naturligtvis är mycket viktigt att redaktionerna är lokalt förankrade och att man inte urholkar närheten då det gäller redaktionernas placering.

Den parlamentariska beredning som kulturministern har aviserat kommer att tillsättas efter det att massmediekommittén slutfört sitt uppdrag. Vi har i kulturutskottet diskuterat denna beredning, och vi ställer oss mycket positiva till det förslaget. Jag vill också själv säga att jag i det sammanhanget tror att det är viktigt att man ingående prövar indelningen i flera fristående bolag.

som just nu finns inom radiokoncernen. Det finns kanske anledning att ompröva nuvarande modell.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 30 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Herr talman! Jag har några ytterligare kommentarer och några svar på frågor i denna ganska långa interpellationsdebatt.

Tore Nilsson ställde frågan om radionämnden också kan ha till uppgift att tolka procentsatser. Ja, det är klart att om någon vill hävda att Riksradiion inte har uppfyllt sin del av avtalet med staten, så finns det möjlighet för radionämnden att göra också den bedömningen. Det är alltså en instans som har till uppgift inte bara att bedöma om ett eller annat program är stötande, utan primärt är dess uppgift att bedöma hur avtalsuppfyllandet sker.

Vad har riksdagen sagt och vad har riksdagen inte sagt? John Andersson säger att vad riksdagen sade 1978 inte hör hemma i dagens debatt, eftersom vi nu har tio distrikt. Det låter sig sägas, men i mycket hög grad utgår denna debatt faktiskt från vad riksdagen sade 1978, och vi har förutsatt att det har en avgörande betydelse.

Då tycker jag att det inte är alltför impertinent att ställa frågan: Riksdagen har väl ändå inte sagt att det på vissa orter i landet skall finnas dubbla radiohus eller att det skall finnas dubbel teknik? Jag har inte kunnat hitta *något* uttalande av den innebörden. Men som en följd av den bolagsorganisation vi har fått har man faktiskt på många håll dubblerat produktionsapparaterna utan att för den skull öka sändningsinnehållet.

Den parlamentariska beredning jag har talat om – inte utredning utan beredning – har till uppgift att fatta beslut på grundval av det material som ställs till dess förfogande. En utredning som den vi nu har talat om kan naturligtvis i ett stycke vara ett sådant underlag. Där får emellertid Riksradiions styrelse den 3 april bedöma hur man vill behandla det material som lämnas av distriktsutredningen.

Jag tycker att Tore Nilsson fortfarande är litet nedlåtande mot Lokalradion. Jag noterar att han säger att det är skillnad på att göra riksradiion i ett distrikt och att göra lokalradio på samma ort i det aktuella distriktet – att göra lokalradio, säger han, på den nivån, för den publiken! Om det hade varit en genuin stockholmare som trodde att hela livet bara centrerade sig kring Sergels torg och centrala staden hade jag förstått det yttrandet. Men jag tycker att det är litet nedlåtande. Jag möter ofta den inställningen i fråga om tidningar, att man alltid utgår ifrån att Stockholmstidningarna är de som innehåller det som generellt sett är mer värdefullt. Vissa saker av det som sänds i Lokalradion har ett begränsat intresse utanför lokalradioområdet. Men det kan naturligtvis ha samma höga kvalitet som riksradiosändningar. Jag tror att vi genom nivåtänkandet, när vi talar om regionala nivåer och lokala nivåer, nästan aningslöst låter den organisatoriskt lägre nivån definieras som något slags sämre nivå. Jag är helt övertygad om att vi ute på

Nr 107

Fredagen den

23 mars 1984

*Om Riksradiions
produktion i
distrikten*

våra lokalradiostationer har reportrar som mycket väl förmår att göra program som har ett intresse för en rikspublik. Vidare är jag övertygad om att de en och annan gång behöver ha ett påpekande om att de faktiskt är kompetenta att göra dessa program. Om vi nästan definitionsmässigt utgår från att de skall sitta i ett hus för sig själva, någonstans på den ort där de råkar bo, för att kunna göra de program som skall intressera även dem som bor i t. ex. Stockholm eller Värnamo – om man nu råkar vara producent i Umeå – tycker jag att det är synd. Det som är viktigt för oss i dag är faktiskt att fundera över hur vi skall kunna säkerställa ett programinnehåll även i framtiden som täcker hela landet. Det är den mest centrala frågan, och den är det angeläget att beakta.

Jag talar om värdet av radion i framtiden, och vi är naturligtvis överens om det värdet, Per Israelsson. Jag vill ytterligare tillfoga att vi inte bara möts av ett kommersiellt hot. I ett samhälle som präglas av så många impulser utifrån som vårt – och Sverige är ett litet land och representerar ett litet språkområde – måste vi ta vara på vår nationella särart. Både om de impulser som kommer utifrån är kommersiella och om de är icke-kommersiella kan de hota den språkliga och nationella särarten. Detta gör det naturligtvis inte mindre viktigt att mycket starkt slå vakt om förekomsten av ett nationellt radio- och TV-företag.

Anf. 31 GUNNAR OLSSON (s):

Herr talman! Det har, precis som statsrådet sagt, varit en lång interpellationsdebatt. Jag skall inte förlänga den mer än att jag vill konstatera att det är riktigt som kulturministern sagt, att beslutet 1978 – som i och för sig var olyckligt, med den uppdelning i olika bolag som jag nämnde – ändå förutsatte ett samarbete mellan bolagen.

På många håll har vi fina exempel på just ett sådant samarbete. Vi har bl. a. från vårt län pekat på möjligheten till ytterligare sådant samarbete. Men det finns också exempel på att det är vattentäta skott mellan de två bolagen. Vi tycker att man många gånger borde ha kunnat spara pengar genom att exempelvis samordna teknik, administration m. m.

En bra väg att spara pengar är att Lokalradion och Riksradien jobbar under samma tak, i samma lokaler, samsas om teknik och administration. Vi har fina exempel i landet på att distriktschefer deltar aktivt i programverksamheten. Det finns exempel på att de t. o. m. deltar i jourtjänsten. Det är ett sätt att spara pengar.

1978 framhölls behovet av samordning. Jag tycker att vi skall jobba för en sådan samordning, som på sikt skall kunna leda till besparingar. Men i väntan på det skall vi över huvud taget inte företa oss någonting när det gäller distriktens organisation.

Anf. 32 TORE NILSSON (m):

Herr talman! Jag tror inte att Bengt Göransson avsiktligt försöker lägga någonting i min mun som jag inte sagt eller tänkt, men det lät nästan som om kulturministern trodde att jag ansåg att programmen är sämre på en lägre nivå inom radioverksamheten.

Vi har nu i själva verket två olika bolag som arbetar. Riksradiation har fått i uppgift att göra program av en viss sort, och det är inte självklart att Lokalradion utan vidare kan gå in och göra program av den arten.

För det första har inte Lokalradion resurser, eftersom den i regel har mindre folk. För det andra har de specialiserat sig på vissa typer av program. De kan givetvis gå över till annan verksamhet, men då blir det fråga om något helt annat än det vi nu talar om.

Det går inte utan vidare att lyfta över Lokalradios program till riksprogram. Det kanske går att omarbete dem, så att de kan användas på det sättet och så att man kan ta bort den ena delen. Men jag har inte sagt något nedlåtande om Lokalradios arbete. Långt därifrån!

Det viktiga är inte om det heter riksradiation eller lokalradio eller något annat, utan det viktiga är att de lokala programmen får produceras av medarbetare som kan koncentrera sig på det och utveckla den programformen, medan riksradioprogrammen produceras av andra producenter. – Detta har en medarbetare som jobbat på båda fronterna sagt till mig, och jag tror att det är riktigt.

Anf. 33 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Det är nog inte så att jag nonchalerar vad riksdagen har sagt om distriktskontoren. Men det måste väl ändå ha funnits någon tidigare planering, som visar ett behov av de här tio kontoren, eftersom de har byggts ut. Vad jag då menade var att det väl ändå måste vara utifrån detta faktum som vi i dag diskuterar vilka följder det kommer att få om utredningens planer blir verklighet. Det är också därför jag reagerat mot att den utredning som har presenterats är så ytlig och även mot sättet man har gjort det på. Det måste mycket bättre undersökas var man kan spara pengar.

Nu säger kulturministern att det väl inte kan vara meningen att man skall ha dubbel uppsättning av teknisk utrustning eller lokaler. Det menar inte jag heller. Jag vill gärna citera vad jag sade i den debatt vi hade för två veckor sedan: "Om det nu skall sparas pengar, måste man väl se på möjligheterna till ett samarbete exempelvis mellan Riksradiation och Lokalradion – inte så att Lokalradion blir någon sorts agentur för Riksradiation utan att vissa andra resurser kan samordnas." Med resurser avser jag då både lokaler och teknisk utrustning. Det kan ju finnas möjlighet att samsas om exempelvis samma växel – det sparar man också in några tiotal tusen kronor på.

I övrigt vill jag bara säga att det här får bli mitt sista inlägg i den här debatten.

Överläggningen var härmed avslutad.

*Om tillgodoräk-
nande i merithän-
seende av lärar-
verksamhet utom-
lands***6 § Svar på interpellation 1983/84:123 om tillgodoräknande i merit-
hänseende av lärarverksamhet utomlands****Anf. 34** Civilminister BO HOLMBERG:

Herr talman! Rune Gustavsson har frågat mig om jag är beredd att medverka till en förändring av lönereglerna så att lärarverksamhet utomlands uppmuntras i stället för att motverkas.

Låt mig först säga att frågan om tillgodoräknande av anställning för placering i tjänstetidsklass/ålderstilläggsklass är reglerad i kollektivavtal och att eventuella avtalsförändringar i första hand är en fråga för de avtalslutande parterna. Jag vill därför översiktligt redovisa de avtalsbestämmelser som är av intresse för att bedöma Rune Gustavssons fråga.

Förmåner för statliga tjänstemän och vissa icke-statliga tjänstemän – däribland lärare – regleras i bl. a. det allmänna avlöningsavtalet, AST. Av AST följer att en lärare placeras i tjänstetidsklass/ålderstilläggsklass med hänsynstagande till tidigare innehav av i huvudsak statligt reglerad ordinarie, extra ordinarie eller extra tjänst. Den av parterna accepterade huvudprincipen är alltså att det är anställning i statligt reglerad tjänst som skall ligga till grund för placeringen i tjänstetidsklass/ålderstilläggsklass.

Någon allmän avtalsregel om tillgodoräknande av anställning utomlands finns inte. De avtalslutande parterna har dock genom särskilda avtal kommit överens om att bl. a. finska folkskollärare/klasslärare som tillträder tjänst i Sverige får tillgodoräkna anställning i Finland. Förhandlingar pågår att utvidga denna möjlighet att tillgodoräkna anställning till att gälla även klasslärare från övriga delar av Norden.

Det finns också ett visst utrymme i AST att ta hänsyn till annan anställning. Om särskilda skäl föreligger har nämligen arbetsgivaren möjlighet att – med utgångspunkt från annat än statligt reglerad anställning – besluta om förmånligare inplacering inom lönegraden än vad som följer av avtalet. Arbetsgivarens befogenhet utövas i detta fall av statens arbetsgivarverk, SAV, som prövar varje enskilt fall för sig.

Enligt vad jag erfarit intar SAV – med hänsyn till den avtalsreglering som finns – i sin skälighetsbedömning en restriktiv hållning när det gäller tillgodoräknande av bl. a. anställning utomlands. SAV brukar dock medge att en lärare/forskare inom det svenska högskoleområdet får tillgodoräkna sig utlandsanställning när han har haft motsvarande tjänst i annat land. Sådan tjänstgöring utomlands bedöms alltså som om tjänsten har utövats under motsvarande tid här i landet. Ett annat fall då anställning utomlands kan få tillgodoräknas gäller tjänstgöring vid svensk skola utomlands och där statsbidrag utgår till tjänsten i fråga.

Det är inte min sak att gå in på hur SAV tillämpar de avtal som verket träffat. Det ankommer alltså på SAV att bedöma om en uppmjukning av hittillsvarande praxis är lämplig eller möjlig med hänsyn till de kollektivavtal som gäller. Självfallet står det också parterna fritt att i särskild ordning – liknande den som gäller för de finska lärarna – medge att anställning även vid

exempelvis missionsskolor tillgodoräknas. Ett sådant initiativ bör emellertid tas av parterna själva.

Nr 107

Fredagen den
23 mars 1984

Anf. 35 RUNE GUSTAVSSON (c):

Herr talman! Jag tackar civilministern för svaret. När jag först tog del av det undrade jag: Varför är civilministern så blygsam att han säger att han inte har några större möjligheter? Men vid närmare eftertanke finner jag att vi nog har missförstått varandra litet grand. Civilministern svarar mer på frågan om tillämpningen, medan min avsikt med interpellationen var att fråga om civilministern ville medverka till förändringar av det nuvarande systemet, så att lärarverksamhet utomlands uppmuntras i stället för att motverkas, något som de nuvarande bestämmelserna faktiskt leder till.

*Om tillgodoräk-
nande i merithän-
seende av lärar-
verksamhet utom-
lands*

Anledningen till att jag ställt den här interpellationen var att en lärare tog kontakt med mig. Han hade varit i tjänst i 17 år, varav 9 år som lärare och projektledare utomlands. När han sedan kom tillbaka till Sverige och fick en fast tjänst, fick han inte tillgodoräkna sig något av de tidigare tjänstgörings-åren – varken i Sverige eller utomlands. Under ca fyra år av u-landstjänsten var han anställd av Dövas Afrika Mission i Etiopien som projektledare för en skolverksamhet. Det var ett projekt som SIDA stödde genom att ge medel för att bygga en ny internatskola för döva.

Det har ofta framhållits i debatter – det gjorde utrikesministern här i kammaren före jul – att ett ökat bistånd via missionen kan leda till att SIDA:s pengar utnyttjas effektivare. Jag delar uppfattningen att det finns all anledning att stödja den verksamhet som bedrivs av dessa organisationer.

Den här läraren har gått hela vägen upp till högsta instans – det är statens arbetsgivarverk – och även till sin fackliga organisation. Tillåt mig, herr talman, att citera några rader ur ett brev som han fick från sin egen fackliga organisation, Sveriges lärarförbund. Det gäller den sexårsregel som nu finns. I brevet sägs: "Eftersom det räcker med att tjänstgöra på en statligt reglerad tjänst en enda dag under en sexårsperiod för att behålla sin ålderstilläggs-klassplacering kan man fråga sig vad regeln har för syfte. Vad är anledningen till att man skall behöva tjänstgöra en enda dag för att få behålla sin ålderstilläggs-klassplacering. Regeln känns på något sätt meningslös. Från Sveriges Lärarförbunds sida har vi därför i 1984 års förhandlingar genom TCO-S yrkat att sexårsregeln skall slopas. Även Statstjänstemannaförbundet anser att sexårsregeln borde slopas."

Detta innebär såvitt jag kan förstå att bollen nu ligger hos statens arbetsgivarverk när det gäller om vi skall ha en sådan regel kvar.

Jag kan inte förstå att det värde som på angivet sätt tillmäts en lärare som varit utomlands under sex år och kommer hem en dag och tjänstgör har något reellt innehåll. Denna tjänstgöringsdag medför att han får behålla sin lönegradsplacering med ålderstillägg.

Det är det som frågan gällde, och jag beklagar om jag inte har uttryckt mig riktigt klart i min frågeställning. Jag vill fråga civilministern om civilministern vill medverka till att vi får bort den här regeln. Jag tror att vi är överens om att

*Om tillgodoräk-
nande i merithän-
seende av lärar-
verksamhet utom-
lands*

det är enkelt att ta bort denna regel. Det är en liten del av våra gemensamma strävanden att avbyråkratisera Sverige.

Anf. 36 Civilminister BO HOLMBERG:

Herr talman! När jag gick igenom interpellationen var min bedömning att den gällde möjligheterna att tillgodoräkna sig anställningstid utomlands. Det som Rune Gustavsson nu tar upp handlar om den s. k. sexårsklausulen, och vi har berett svaret med utgångspunkt i vad som gäller om allmän meritering. Det är riktigt, som Rune Gustavsson framhåller, att det i gällande avtal finns en klausul innebärande att en regel träder i funktion om man är i tjänst en enda dag. Det är också riktigt som Rune Gustavsson säger att det är en avtalsfråga.

Som Rune Gustavsson förstår kan jag inte avtalsförhandla i denna sal, utan jag får konstatera att det är en fråga som kan tas upp mellan arbetsgivarverket och parterna i samband med löneförhandlingar eller på annat sätt. Då får man se om det föreligger ett gemensamt intresse mellan parterna att luckra upp den här bestämmelsen. Men som sagt, vi hade berett frågan med utgångspunkt i spörsmålet om meritering, och jag beklagar om vi har läst på dåligt på den punkten.

Anf. 37 RUNE GUSTAVSSON (c):

Herr talman! Vi är överens om att det råder oklarheter, och det har vi klarat av. Men vi kan väl ta nya tag, civilministern. Nu säger civilministern att han inte kan avtalsförhandla. Det förstår jag. Men även statsministern går ju in i avtalsförhandlingar, som vi vet. Eftersom organisationerna nu har begärt att den här regeln skall bort, ligger bollen hos statens arbetsgivarverk. Eftersom civilministern har litet grand att göra med detta menar jag att civilministern med god vilja har möjlighet att påverka frågan på ett sådant sätt att den här regeln tas bort i kommande förhandlingar.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1983/84:137 till bostadsutskottet

1983/84:146 till näringsutskottet

1983/84:154 till utrikesutskottet

8 § Föredrogs och hänvisades

Redogörelserna

1983/84:20 och 21 till utbildningsutskottet

9 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1983/84:2640–2645 till näringsutskottet

10 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

- 1983/84:2646 av *Tage Sundkvist m. fl.*
1983/84:2647 av *Lars Werner m. fl.*
1983/84:2648 av *Nic Grönvall*
1983/84:2649 av *Ivar Franzén*
1983/84:2650 av *Kjell Johansson*
1983/84:2651 av *Staffan Burenstam Linder m. fl.*
1983/84:2652 av *Wiggo Komstedt*
Vissa oljefrågor (prop. 1983/84:110)

- 1983/84:2653 av *Gunnar Biörck* i Värmdö
1983/84:2654 av *Bertil Fiskesjö m. fl.*
1983/84:2655 av *Martin Olsson*
Förenkling av myndigheternas föreskrifter, anvisningar och råd (prop. 1983/84:119)

11 § Anmäldes och bordlades

Justitieutskottets betänkanden

- 1983/84:17 Anslag till åklagarväsendet (prop. 1983/84:100 delvis)
1983/84:19 Översyn av lagen om TV-övervakning

Lagutskottets betänkanden

- 1983/84:25 Anslag till allmänna reklamationsnämnden, m. m. (prop. 1983/84:100 delvis)
1983/84:26 Anslag till bokföringsnämnden (prop. 1983/84:100 delvis)

Socialförsäkringsutskottets betänkanden

- 1983/84:18 Efterlevandepension m. m. (skr. 1983/84:95 och prop. 1983/84:100 delvis)
1983/84:19 Föräldraförsäkringen (prop. 1983/84:100 delvis)

Utbildningsutskottets betänkanden

- 1983/84:15 Anslag till skolöverstyrelsen m. m. (prop. 1983/84:100 delvis)
1983/84:16 Anslag till forskning och centralt utvecklingsarbete inom skolväsendet m. m. (prop. 1983/84:100 delvis)
1983/84:17 Anslag till svensk undervisning i utlandet m. m. (prop. 1983/84:100 delvis)

Jordbruksutskottets betänkande

- 1983/84:25 Statsbudgeten för budgetåret 1984/85 såvitt avser jordbruksdepartementets verksamhetsområde (prop. 1983/84:100 delvis)

Nr 107

Fredagen den
23 mars 1984

Nr 107

Fredagen den
23 mars 1984

*Meddelande om
fråga*

12 § Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 23 mars

1983/84:453 av *Grethe Lundblad* (s) till jordbruksministern om gemensamma nordiska åtgärder mot luftföroreningar:

Enligt pressmeddelande från jordbruksdepartementet har de nordiska miljöministrarna blivit överens om vissa gemensamma åtgärder mot luftföroreningar i syfte att hejda försurningen och också förbättra luftkvaliteten i våra tätorter och kring stora trafikleder.

Vill statsrådet redogöra för hur denna nordiska överenskommelse påverkar nationella åtgärder med anledning av remissbehandlade utredningsförslag från kemikalieutredningen, bilavgaskommittén och utredningen Kolhälsa-miljö?

13 § Kammaren åtskildes kl. 11.14.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert